

Opinnäytetyö (AMK)

Elokuvan koulutusohjelma

NMEDIS14

2018

Kalle Kolin

VALTA KUVASTA

– Ohjaajan ja kuvaajan suhde elokuvatuotannossa

OPINNÄYTETYÖ AMK| TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

ELOKUVAN KOULUTUSOHJELMA

2018 | 30 sivua, 1 liitesivu

Kalle Kolin

VALTA KUVASTA

- Ohjaajan ja kuvaajan suhde elokuvatuotannossa

Opinnäytetyössä tutkitaan ohjaajan ja kuvaajan välistä suhdetta elokuvatuotannossa ja keskitytään erityisesti näiden roolien väliseen yhteyteen. Lisäksi työssä selvitetään, miten henkilökemioiden toimivuutta on mahdollista parantaa ammatillisessa tai puoliammatillisessa elokuvatuotannossa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on auttaa niin ohjaajia, kuvaajia kuin ketä tahansa muutakin elokuva-alan opiskelijaa ymmärtämään paremmin kuvaajan ja ohjaajan keskeisiä tehtäviä ja merkityksiä niiden takana.

Työ on toteutettu haastattelemalla kolmea kuvaajaa. Haastatteluiden kautta muodostetaan kuva siitä, miten he kokevat kuvaajan ja ohjaajan välisen yhteistyön. Lisäksi selvitetään, mitä asioita he kokevat haasteellisiksi ja mitä asioita he tarvitsevat ohjaajalta.

ASIASANAT:

ELOKUVA, OHJAAJA, KUVAAJA, YHTEISTYÖ, KOMMUNIKAATIO

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme

2018 | 30, 1

Kalle Kolin

POWER OVER A PICTURE

- Relationship between director and cinematographer

This thesis will explore the relationship between a director and a cinematographer in film production. It will also especially focus at the connection that these two characters have between them. Thesis also explores how it is possible to improve the social chemistry between a director and a cinematographer in professional or semi professional film production.

The aim of the thesis is to help directors, cinematographers and other film students to better understand cinematographers and directors job and the meaning behind the decisions.

Thesis is executed by interviews with three different cinematographers. Through these interviews we will form an idea about how cinematographers see the work between a cinematographer and a director. What things do they find difficult and what do they need from a director?

KEYWORDS:

CINEMA, DIRECTOR, CINEMATOGRAPHER, CO-OPERATION, COMMUNICATION

SISÄLTÖ

SANASTO	5
1 JOHDANTO	6
2 OHJAAJAN JA KUVAAJAN TEHTÄVÄT ELOKUVATUOTANNOSSA	8
2.1 Ohjaajan tehtävät	8
2.2 Kuvaajan tehtävät	11
3 SUHDE KUVAAJAN JA OHJAAJAN VÄLILLÄ	15
3.1 Erinomaisen elokuvantekijän tunnusmerkit	15
3.2 Epäonnistumisen merkitys ja oikeus kumota toisen visiot	19
3.3 Kuvan sisäinen valtataistelu ja keinot yhteyden parantamiseksi	23
4 YHTEENVETO	28
LÄHTEET	30

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

SANASTO

HOD	<i>Head of Department</i> , elokuvaosaston esimies
Recce	Kuvauspaikkojen ennakkokatselmus
Grip	Teknisen osaston jäsen, joka vastaa mm. kamerakiskoista
Kuvalista/suunnitelma	Lista, joka kertoo suunnitellut kuvat ja niiden sisäisen infon
Kuvakäsikirjoitus	Kuvitettu versio käsikirjoituksesta ja kameran liikkeistä
Klaffivirhe	Jatkuvuusvirhe

1 JOHDANTO

Elokuvaohjaaja *Stanley Kubrick* sai elokuvaaja *Russel Mettyn* irtisanoutumaan elokuvastaan *Spartacus* (1960) kesken tuotannon. Metty ei pitänyt Kubrickin kontrollista ohjaajana ja koki, ettei hän saanut tehtyä työtään kunnolla. Tämän seurauksena Kubrick, jolla oli takanaan paljon kokemusta valokuvaajana, kuvasi *Spartacuksen* loppuun. Metty teki kaikkensa, jotta saisi nimensä pois lopputeksteistä eikä häntä siten kreditoidaisi *Spartacus*-elokuvan kuvaajaksi. Kaikesta huolimatta *Spartacus* voitti parhaan kuvauksen *Oscarin*, eikä Metty kieltäytynyt palkinnosta, vaikka Kubrick olikin kuvannut suurimman osan elokuvasta. (IMDB.com, *Spartacus*-elokuvan trivia osio.) Kaikki meistä eivät kuitenkaan ole Kubrickeja, ja siksi kuvaajan ajaminen hulluksi kesken kuvausten ei välttämättä ole elokuvan syntymiselle se hedelmällisin resepti. On tärkeää, että ohjaaja säilyttää hyvän yhteyden kuvaajan kanssa, jotta tämä saa annettua kaikkensa sen eteen, että elokuvasta tulisi ohjaajan vision mukainen. Elokuva ei kuitenkaan ole pelkästään ohjaajansa visio, vaan ennen kaikkea jokaisen tuotannossa mukanaolevan elokuvatekijän yhteinen päämäärä.

Kuvaaja on erityisen tärkeässä asemassa juuri siksi, että hän tallentaa kaiken sen työn, jonka eteen jokainen työryhmän jäsen on työskennellyt koko esituotannon ajan. Hänellä on ensisijainen tehtävä lohtia eloon ohjaajan visio parhaan kykynsä mukaan. Sen lisäksi, että kuvaajan on ymmärrettävä ohjaajan visio, on hänen myös tärkeää kysyä niitä kysymyksiä, joilla hän saa ohjaajalta työkalut, joilla hän voi rakentaa elokuvaa edemmäs. Kuvaajan tehtävään kuuluu myös teknisten osastojen, kuten valo- ja grip-osaston johtaminen. Tämä takaa ohjaajalle rauhan puhtaasti keskittyä taiteelliseen työhön. Ohjaajan vision esittäminen katsojalle on hyvin pitkälti kuvaajan käsissä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää ohjaajan ja kuvaajan tehtäviä ja heidän välistä suhdettaan elokuvaprosessissa. Tarkoitukseni on pohtia keskustelujen kautta, mistä ohjaajan ja kuvaajan työssä todella on kysymys. Mitä asioita on otettava huomioon, jotta saadaan aikaan tunteita herättävää ja hyvin toimivaa elokuvakerrontaa? Pureudumme kuvaamisen ja ohjaamisen ytimeen. Mikä tekee hyvän kuvaajan tai ohjaajan? Millaisia taitoja heiltä odotetaan? Millaisissa tilanteissa ohjaaja astuu liikaa kuvaajan asemaan? Milloin kuvaajan on hyväksyttävää tehdä päätöksiä ohjaajan yli? Millaisissa tilanteissa kuvaaja toivoo ohjaajan pitävän tiukasti kiinni visiostaan?

Toteutan opinnäytetyöni haastattelemalla kolmea kuvaajaa, joiden kanssa olen saanut työskennellä opiskeluaikanani Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa. Haastattelen jokaista kuvaajaa ja keskustelen heidän kanssaan kuvaajan ja ohjaajan välisestä suhteesta. Pohdin myös haastateltavien kanssa aiheesta syntyviä kysymyksiä, selvitän kuvaajien kanssa keinoja, joilla ohjaajan ja kuvaajan välistä yhteyttä elokuvatuotannoissa voitaisiin parantaa. Haastattelumetodina käytän *puolistrukturoitua haastattelua*, jossa kysymykset on mietitty ennalta, mutta haastattelun eteneminen on haastateltavasta ja tilanteesta riippuvaista (KvaliMOTV). Esitin haastateltaville ennaltamietittyjä kysymyksiä, joiden vastausten pohjalta kävimme keskustelua.

Opinnäytetyöni alussa luon katsauksen ohjaamisen ja kuvaamisen perusteisiin. Kirjoitan ohjaajan työtavoista lähteiden ja oman empiirisen kokemukseni perusteella. Pohjaan tietoni koulussa oppimaani ja opinnäytetyöelokuvani *Verdendørin* tuotannon toteutuksessa oppimaani tietoon. Kuvaajan työtavoista kirjoittaessa käytän lähteenä haastateltavien kuvaajieni *Esa Jussilan*, *Atte Heinosen* ja *Ikaros Ainasojan* antamia vastauksia koskien kuvaajan työnkuvaa. Tämän jälkeen käsittelen kuvaajien haastatteluita ja avaan heidän keskeisiä näkemyksiään kuvaamisesta. Opinnäytetyöni lopuksi pohdin kuvaajien antamia vastauksia ohjaajan näkökulmasta. Tavoitteenani on ymmärtää paremmin lähtökohtia, joilla kuvaajat rakentavat elokuvaa.

2 OHJAAJAN JA KUVAAJAN TEHTÄVÄT ELOKUVATUOTANNOSSA

Elokuva on kollektiivinen taidemuoto, jossa jokaisen työryhmän jäsenen panos on tärkeässä roolissa lopullisen kokonaisuuden kannalta. Vastuualueista puhuttaessa voidaan johtamistehtävät jakaa seuraavasti: Ohjaaja on elokuvatuotannon *taiteellinen johtaja*, kun taas kuvaaja on elokuvatuotannon *teknillinen johtaja*. Ymmärtääksemme paremmin heidän vastuutaan elokuvatuotannossa meidän on tunnettava laajemmin heidän tehtävänsä elokuvatuotannossa.

2.1 Ohjaajan tehtävät

"Ohjaajan on oltava tyranni ja demokraatti. Unelmoitsija ja realisti. Kapinoiva mutta lojaali. Hänen on annettava ohjeita ja noudatettava niitä. Hänen täytyy vaatia ja totella. Hänen on oltava sekä vaativa että helposti periksi antava. Hänen on oltava esimies, tuomari, johtaja ja ystävä. Hänen on oltava kaikkea tätä ja vielä enemmän." (Elementsofcinema.com sivusto, directing basics, vapaasti suomentanut Kalle Kolin.)

Ohjaajan tehtävä on laaja. Lähtökohtana on tärkeää muistaa, että ohjaajan työ on paljon muutakin kuin näyttelijöiden ohjaaminen kuvauspaikalla. Pelkistetysti voidaan sanoa, että ohjaajan työ on saada elokuva valmiiksi. Tämä tarkoittaa, että ohjaajan on annettava kaikkensa elokuvatuotannon jokaisessa vaiheessa, jotta visio selviäisi mielestä valkokankaalle (Elementsofcinema.com sivusto, directing basics).

Elokuvatuotanto voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. *Esituotantoon, toteutukseen ja jälkituotantoon*. Nämä kolme vaihetta määrittelevät ohjaajan työnkuvan. Tämä tarkoittaa sitä, että ohjaajan motiivit ja työtavat ovat erilaiset riippuen siitä, mikä vaihe tuotannossa on meneillään (Elementsofcinema.com sivusto, directing basics).

Esituotantovaiheessa ohjaaja työskentelee käsikirjoittajan tai käsikirjoituksen kanssa tiiviisti. Tavoitteena on saada elokuvan runko selkeäksi ja hioa käsikirjoitus lopulliseen muotoonsa. Ohjaajan on pidettävä mielessään, minkälaisen elokuvan hän haluaa tehdä, mitä hän elokuvallaan haluaa saada aikaan ja mitä hän pohjimmiltaan haluaa elokuvallaan kertoa katsojalle. Tässä kohdassa käsikirjoittajalla ja ohjaajalla on pelkästään mahdollisuuksia luoda sellaista elokuvaa, jonka he itse haluavat toteuttaa.

Käsikirjoituksen valmistuttua ohjaajan on koottava työryhmä, joka palvelee hänen elokuvansa tarkoitusperiä erinomaisesti. Hyvän työryhmän löytäminen ei pelkästään riitä, vaan ohjaajan on saatava visionsa kattavasti läpi työryhmänsä HODeille, jotta he voivat opastaa omaa osastoaan toimimaan ohjaajan vision mukaisesti kohti yhteistä päämäärää. Jotta tämä olisi mahdollista, on ohjaajan tiedettävä mitä hän haluaa elokuvaltaan. Tämä tarkoittaa käytännössä, että ohjaajan on tunnettava käsikirjoitus paremmin kuin kukaan muu, jotta hän osaa vastata työryhmänsä kysymyksiin elokuvansa teemoista, hahmoista ja tapahtumista.

Kun käsikirjoitus on hiottu kuntoon ja työryhmä koottu kasaan, on aika siirtyä näyttelijöiden etsimiseen. Tätä voidaan pitää ohjaajan kannalta elokuvan tärkeimpänä hetkenä. On äärimmäisen tärkeää löytää juuri oikeat näyttelijät elokuvatuotantoon. Ohjaajan on pohdittava, mitä näyttelijä X pystyisi omalla kerronnallaan antamaan elokuvalle. Näyttelijän ja ohjaajan on ymmärrettävä toisiaan ja pystyttävä antamaan toisilleen tilaa toteuttaa itseään, mutta myös tarpeen vaatiessa kyseenalaistamaan toisiaan.

Sopivien näyttelijöiden löydyttyä on aika siirtyä lokaatioihin. Ohjaajan täytyy löytää järjestäjän, kuvaajan ja tuottajan kanssa elokuvalle sopivat lokaatiot, jotka palvelevat elokuvan kerrontaa ja käsikirjoitusta. Lokaatioiden valinnassa on otettava huomioon työryhmän vähittäisvaatimukset. Olosuhteet ovat tärkeässä roolissa elokuvatuotannon moitteettomaan sujumiseen. Olennaiset facilliteetit, kuten lämmin tila ja juokseva vesi ovat tällöin elintärkeitä mm. maskeeraus- ja puvustusosastolle.

Lokaatiot päätettyään on ohjaajan järjestettävä aikaa kuvaajan kanssa kuvasuunnitelman laatimiselle. Ohjaajasta riippuen hyödyksi voidaan käyttää kuvakäsikirjoitusta. Toinen vaihtoehto tai vähittäisvaatimus on kovalistan luonnos. Sen avulla kuvaaja saa selkeän kuvan ohjaajan visiosta, jota hänen on helpompi lähteä työstämään yhdessä ohjaajan kanssa tai ilman tuotannosta ja ohjaajasta riippuen. Kuvasuunnitelman aikana kuvaajan on helppo ehdottaa ohjaajalle kuvan vaihtoehtoisia toteutustapoja. Ohjaajan on tällöin punnittava, ovatko he kuvaajan kanssa samoilla linjoilla ja tähtäävätkö molemmat samaan toivottuun tavoitteeseen. Hyvä ohjaaja kuitenkin ottaa huomioon kuvaajan ehdotuksen sillä oletuksella, että kuvaaja lähtökohtaisesti ymmärtää kuvan luonnetta paremmin kuin ohjaaja.

Esituotannon aikana ohjaajan tärkeimpänä tehtävänä on varmistaa tuotannon kanssa, että puitteet tarkoituksenmukaisen elokuvan tekemiselle ovat olemassa (Leffatykki.com,

Mitä ohjaaminen on?). Mahdolliset ongelmat tulee ottaa huomioon ja niihin on osattava varautua jo ennalta. Aika on tärkeässä roolissa hyvän esituotannon kannalta. Jokaisella osastolla on oltava tarvittava määrä aikaa toteuttaa elokuvan vaatimat puitteet kuvausta varten. Jos aikaa ei ole riittävästi, tämä heijastuu suoraan elokuvan lopputulokseen ja pahimmassa tapauksessa näkyy elokuvan laadussa. Tällöin kaikki esituotannossa käytetty aika on ollut turhaa.

Elokuvan toteutuksen alkaessa esituotannon aikana tehty runsas työ pääsee oikeuksiinsa. Jos esituotanto on hoidettu hyvin, ohjaaja saa keskittyä rauhassa tärkeimpiin työkaluihinsa, näyttelijöihin. Kuvauksissa ohjaaja työskentelee läheisesti näyttelijöiden kanssa. Ohjaaja on jo esituotannossa käynyt näyttelijöiden kanssa läpi elokuvansa syvempiä teemoja ja hahmojen motiiveja. Näillä työkaluilla näyttelijä toteuttaa ohjaajan vision mukaista tulkintaa näyttelemästään hahmosta. Hyvä ohjaaja pitää kiinni visiostaan, mutta osaa myös tarpeen vaatiessa ottaa näyttelijän esille tuomat yksityiskohdat huomioon.

Ohjaaja keskittyy pääasiallisesti näyttelijöihinsä. Se on ohjaajan tärkein tehtävä (What is director's job? - AMC Movie News, YouTube-video). *Apulaisohjaaja* pitää huolen siitä, että tuotanto toimii moitteettomasti ja että ennalta suunnitellussa aikataulussa pysytään. Ohjaaja ei tästä huolimatta saisi olla muulle työryhmälle vain etäinen hahmo, vaan ohjaajan on omalla esimerkillään valettava työryhmään uskoa toteuttaa vision mukainen elokuva.

Kuvan syntyminen kuvauspaikalla ja sen vaiheet riippuvat täysin ohjaajan ja kuvaajan suhteesta. Hyvä ohjaaja luottaa kuvaajaansa, joka tekee kaikkensa, jotta kuvasta syntyisi ohjaajan vision mukainen. Elokuvan etenemisen kannalta tämä on huomattava etu. Sillä aikaa, kun kuvaaja rakentaa toimivaa kuvaa, voi ohjaaja käydä läpi samanaikaisesti näyttelijöiden kanssa tulevan kohtauksen sisältöä, teemoja ja motiiveja. Tämä säästää aikaa, joka on elokuvatuotannoissa aina rajallista.

Kun elokuvan 'fyysinen osuus' on suoritettu, on aika siirtyä jälkituotantoon. Ohjaajan on valvottava visionsa säilymistä leikkaamisen, äänisuunnittelun, markkinoinnin ja levittämisen osalta. Ohjaajan täytyy jälkituotannossa olla myös vastaanottavainen. Hänen on kuunneltava mm. leikkaajansa ja äänisuunnittelijansa ehdotuksia siitä, miten elokuvan kerrontaa voitaisiin tehdä vielä tehokkaammaksi. Ohjaajan on myös kuitenkin tärkeää pitää kiinni omasta visiostaan, sillä juuri se voi toimia ratkaisuna johonkin jälkituotantoa vaivaavaan ylitsepääsemättömään ongelmaan.

Elokuvan valmistuttua ei ohjaajan työ ole vielä ohi. Valmistunut elokuva on juuri aloittanut matkansa ja sen tehtävänä on löytää tiensä katsojien eteen. Sillä olettamuksella, että elokuva löytää tiensä festivaaleille ja teattereihin, on ohjaajan valmistauduttava esiintymään elokuvan esittämisen yhteydessä. Hänen on osattava kertoa elokuvastaan ja sen tekemisestä ihmisille, jotka ovat kiinnostuneet teoksesta tai ovat yleisesti kiinnostuneita koko elokuvantekemisen prosessista. Ohjaajan kunnia ja vastuu on edustaa elokuvaansa parhaan kykynsä mukaan elämänsä loppuun asti.

2.2 Kuvaajan tehtävät

"Elokuvassa kuvaajan tehtävä on kääntää käsikirjoitus ja ohjaajan toiveet toimivaksi kerronnalliseksi kuvaksi." (Esa Jussila, haastattelu 23.4.2018.)

Kuvaajan tehtävä on kuvata elokuva ja toteuttaa ohjaajan visio parhaansa mukaan. Kuvaaja toimii ohjaajan rinnalla teknisten osastojen johtajana. Tämä tarkoittaa, että kuvaajalla on yhtäläisesti tai jopa enemmän valtaa kuin ohjaajalla teknistä osastoa koskeissa kysymyksissä ja valinnoissa. (Elementsofcinema.com sivusto, What does cinematographer do?.) Kuvaajan valinnat heijastelevat ohjaajan visiota ja tavoitteena onkin synnyttää tarkoituksenmukaista elokuvaa.

Hyvän kuvaamisen lähtökohtana voidaan pitää, että kuvaajan on tiedostettava ohjaajan visio. Mitä ohjaaja haluaa kertoa elokuvallaan ja miksi? On tärkeää, että kuvaaja on tutustunut syväluotaavasti elokuvan käsikirjoitukseen ja tuntee sen sisällön ja merkityksen poikkeuksellisen hyvin. Kuvaajan on osattava myös esittää ohjaajalle oikeita kysymyksiä kohtauksen sävystä ja tunnelmasta, hahmojen motiiveista ja tunteista sekä ohjauksellisista ja kerronnallisista tavoitteista.

Kuvaajan täytyy tuntea oma kamerakalustonsa sen vahvuuksineen ja heikkouksineen. Lisäksi kuvaajan on tunnettava ja tiedostettava elokuvatuotannon valokalusto. (Ikaros Ainasoja, haastattelu 25.4.2018.) Mitä valokalustoa on saatavilla ja mitkä ovat kaluston puutteet? Kaluston korkeatasoisella tietämyksellä kuvaaja saa täyden hyödyn kalustosta, joka siten voidaan valjastaa tarinankerronnan hyödyksi.

Esituotannossa kuvaajan tehtävä on yleensä laatia kovalista ohjaajan kanssa. Ohjaajan ja kuvaajan työtavoista ja tuotannosta riippuen tämä voidaan suorittaa joko yhteistyöllä tai itsenäisesti kuvaajan toimesta. Kovalistan laatiminen vaatii kuvaajalta käsikirjoituksen vahvan tuntemuksen. Kuvaajan pitää ymmärtää kohtausten tunnelmat ja sävyt. Tällöin

hän pystyy kuvavalinnoilla ja kameran liikkeillä tehostamaan ohjaajan vision mukaista sävyä tai tunnelmaa. Hänen pitää myös pohtia kuvien jatkuvuutta ja että ne ovat yhdenmukaiset muun elokuvan kerronnan kanssa. Ohjaajan ja kuvaajan on hyvä yhdessä pohtia, miten informaatiota esitellään katsojalle siten, ettei se tunnu alleviivatulta.

Tuotannosta riippuen kuvaaja saattaa vaikuttaa valoryhmän kokoamiseen (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018). Kuvaajan on hyvä löytää selkeä linjaus valaisijan kanssa elokuvassa käytettävistä työtavoista. Antaako kuvaaja valaisijalle tarkat ohjeet haluamistaan valoista ja niiden sijainneista, vai esitteleekö kuvaaja vain kuvan asettelun valaisijalle, joka rakentaa itsenäisesti valoryhmän kanssa kuvaajan tarpeisiin sopivan valotilanteen. Kuvaajan ja valaisijan välinen toimiva kommunikaatio on joka tapauksessa tärkeää, sillä valoryhmän ja valaisijan toimet heijastuvat suoraan kuvaajan työtulokseen. Niin hyvä valaisija kuin hyvä kuvaajakin osaa kuunnella toista ja ottaa tämän ehdotuksen huomioon valaisua rakennettaessa. Tuotannon budjetista ja ajasta riippuen kuvaaja ja valaisija saattavat tehdä valosuunnitelmia tai valokarttoja, mutta se ei ole välttämätöntä hyvän valaisun kannalta. Varsinkin kokeneemmat kuvaajat ja valaisijat pystyvät hyvin spontaanisti rakentamaan toimivan valotilanteen elokuvakohtauksen tarpeita varten. Olemassa ei kuitenkaan ole mitään yksittäistä oikeaoppista valaisuratkaisua, vaan kaikki riippuu siitä yhteydestä, missä otos ja sen valaisu ovat muuhun ympäröivään kerrontaan (Pirilä & Kivi, 2017, 132).

Recceillä kuvaaja varmistaa, että lokaatio on toimiva ja käyttökelpoinen elokuvatuotannon tavoitteita varten. Hyvä kuvaaja sisäistää lokaation vahvuudet ja puutteet. Mitä on mahdollista tehdä ja mitkä lokaation ominaisuudet voivat aiheuttaa ongelmia tuotannolle. Kuvaaja mittaa mahdollisia kuvaustilan korkeuksia ja leveyksiä, varmistaa valaisijan kanssa virtapaikat ja sen, millaista virtalähdettä lokaatiossa voidaan hyödyntää. Kuvaajan on myös mietittävä yhdessä valaisijan kanssa, miten kuvauspaikan valaisu käytännössä toimii. Kuvataanko kohtausta tai kohtauksia yöllä vai päivällä ja millaisia ongelmia siitä voi seurata tai miten suuritöistä esimerkiksi kohtauksen vuorokauden ajan muuttaminen lokaatiossa käytännössä on. Kuvaajan on myös hyvä pohtia kuvakulmia ja miten niissä voidaan hyödyntää lokaation rakenteita tai sijaintia. Millä tavoin lokaation elementeillä voidaan kertoa tarinaa, tunnelmaa tai sävyä (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018).

Kuvaajan on hyvä tiedostaa jo esituotannossa, mihin tuotannon kapasiteetti riittää. Tällöin hän pystyy hahmottamaan selkeästi, mitä on mahdollista toteuttaa ja miten. (Atte

Heinonen, haastattelu 24.4.2018.) Kuvaaja pystyy suoraan kertomaan ohjaajalle, mitkä hänen ideoistaan on mahdollista toteuttaa ja mitkä ideat eivät ole toimivia tässä tuotannossa.

Kuvauksissa kuvaajan tehtävä on kuvata ohjaajan visionmukaista ja ennaltasuunniteltua elokuvaa. Muille työryhmän jäsenille ei välttämättä aina ole itsestään selvää, miten paljon ennakkotyötä kuvaaja ja ohjaaja ovat yhdessä tehneet yksittäisen kuvan eteen. Jokainen kuva täytyy rakentaa niin ohjaajan vision kuin kuvan ehtojen mukaan. Sen täytyy olla toimiva osa elokuvakokonaisuutta ja sen pitää viedä tarinaa eteenpäin. Kuvaajan pitää osata pyytää valaisijalta kuvan tarpeiden vaatimaa valaisua. Kun kuva on saatu rakennettua valmiiksi, on aika aloittaa sen kuvaaminen.

Kuvaaja täytyy kommunikoida yllättävän paljon näyttelijöiden kanssa vielä ohjaajan ohjeistuksen jälkeen. Kuvaaja tietää kuvan luomat tarpeet ja rajat. Hän saattaa ohjeistaa näyttelijän lähtö- ja lopetuspaikat, näyttelijän liikeradat, raajojen asennot tai katseen suunnat. Kyse ei kuitenkaan ole ohjaajan päätösvallan loukkaamisesta tai näyttelijätyön ohjaamisesta. Lähtökohtana on se, että kuvaaja toimii sen mukaan, mikä on kuvan kannalta parhaaksi ja tarinankerronnallisesti tehokkainta. On myös erikseen tilanteita, joissa ohjaaja voi pyytää kuvaajaa ohjaamaan yksittäisen tilanteen. Syitä tähän voi olla monia, mutta yleensä ne liittyvät joko ahtaaseen tilaan tai monimutkaisiin liikeratoihin. Tällöin ohjaaja kertoo sekä näyttelijälle että kuvaajalle tarpeensa, jonka jälkeen kuvaaja ja näyttelijä toteuttavat ohjaajan vision. Tämän tyyppinen metodi vaatii ohjaajalta luottamusta kuvaajansa. (Esa Jussila, haastattelu 23.4.2018.)

Kuvaaja kantaa kuvauksissa myös omalta osaltaan vastuuta kuvien jatkuvuudesta ja leikkautuvuudesta. "Peräkkäin leikattavien otosten on oltava esiintyjän eleitten ja ilmeitten osalta sellaisia, että ne yhteen liitettynä antavat vakuuttavan vaikutelman kuvattavan tapahtuman luonnollisesta, ajallisesta jatkuvuudesta" (Pirilä & Kivi, 2017, 50.) Kuvaaja pitää huolen, ettei mitään ilmiselviä *klaffivirheitä* pääse tapahtumaan. Hyvä ja kattava ennakkotyö esituotantovaiheessa auttaa kuvaajaa huomioimaan tärkeitä asioita, jotka muuten saattaisivat kuvausten hektisessä ilmapiirissä unohtua.

Jälkituotannossa kuvaajan rooli on huomattavasti pienempi kuin kuvauksissa tai esituotantovaiheessa. Joissakin tapauksissa, kuten koulutuotannoissa, kuvaajan tehtäviin saattaa kuulua elokuvan värimääritys. Ammattikentällä värimäärityn hoitaa siihen erikoistunut henkilö, mutta tällöinkin hän toimii kuvaajan ohjeiden mukaisesti ja

ottaa huomioon niin kuvaajan kuin ohjaajankin toiveet. Kuvaaja yleensä valvoo, että hänen kuvaamansa materiaalin värimäärittely on elokuvan tavoitteiden mukainen.

3 SUHDE KUVAAJAN JA OHJAAJAN VÄLILLÄ

Haastattelin kolmea kuvaajaa, joiden kanssa olen työskennellyt ohjaajana opiskelujeni aikana Taideakatemiassa.

Esa Jussila on kuvaaja, joka kuvasi *Verdendør*-opinnäytetyöelokuvani ja ohjaamani *Sisu-pastilli -mainoksen*. Jussila on kuvaajan lisäksi ohjaaja ja erikoistehosteosaaja. Olen työskennellyt Jussilan alaisuudessa niin hänen ohjaustöissään kuin musiikkivideoprojekteissa.

Atte Heinonen on kuvaaja, joka kuvasi lyhytelokuvaani "Äiti". Tämän lisäksi Heinonen toimi toisena kuvaajana opinäytetyöelokuvassani *Verdendørissa*. Heinonen on myös ohjaaja ja olen työskennellyt hänen alaisuudessaan musiikkivideotuotannossa.

Ikaros Ainasoja toimii kuvaajana ohjaamassani dokumenttielokuvassa *Tarinoita Trebarista*, joka kertoo Turkulaisen *Three Beers* -baarin tarinan. Tuotanto on kuvaajana Ainasojan ensimmäinen elokuvatuotanto, jota ennen hän kuvannut teatterinäytelmien trailereita ja valokuvannut intohimoisesti.

Haastatteluissa halusin selvittää, miten kuvaajat näkevät oman työkuvaansa kuvaajana. Haastoin heitä myös pohtimaan, mikä erottaa hyvän kuvaajan tavanomaisesta kuvaajasta. Minua kiinnosti myös kuulla, mitä heillä oli sanottavaa ohjaajan työstä ja millaisia asioita he odottavat ohjaajalta, jonka kanssa he työskentelevät.

3.1 Erinomaisen elokuvantekijän tunnusmerkit

Ohjaajana minua kiinnosti kysyä haastateltavilta, mitä he odottavat ohjaajalta, jonka tuotannossa he ovat kuvaajina. Jussila kertoi odottavansa ohjaajalta ennen kaikkea sitä, että tämä tuntee oman teoksensa paremmin kuin kukaan muu. Hän myös huomauttaa, että valitettavan usein tilanne ei ole niin. Jussilan mukaan kuvaaja kaipaa ohjaajalta vastauksia kysymyksiin, joiden perusteella kuvaaja voi suunnitella kuvaa eteenpäin. Sama periaate pätee myös kaikkiin muihin *HODEihin*. (Esa Jussila, Haastattelu, 23.4.2018.)

Jussila jatkaa, ettei ohjaajan tarvitse olla visuaalisesti vahva, vaan tärkeämpää on tuntea oma teoksensa. Kun ohjaaja osaa vastata työryhmänsä kysymyksiin empimättä, hän luo

työryhmälle olosuhteet, joissa ihmisten on mahdollista tehdä työnsä hyvin. Jos ohjaaja ei osaa antaa vastauksia, niin pahimmassa tapauksessa HODit päättävät asioita ohjaajan yli ja unohtavat ohjaajan vision sekä turhautuvat tekemiseen. He keskittyvät suorittamaan elokuvaa sen sijaan, että tekisivät parhaansa teoksen eteen, jolloin työn jälki ei välttämättä ole toivottua. (Esa Jussila, haastattelu 23.4.2018.)

Ainasoja puolestaan toivoo, että ohjaajan olisi hyvä antaa kuvaajalle hyväksyntä kuvaajan tekemistä valinnoista. Ainasoja myös uskoo, että kuvaaja voi pyytää ohjaajaa avaamaan visiotaan, jos se jää kuvajaalle epäselväksi. Hyvä ohjaaja osaa pyytämättä avata kohtausta kuvaajalle, jos kuvaaja vaikuttaa hämmentyneeltä tilanteesta. (Ikaros Ainasoja, haastattelu 25.4.2018.)

Heinosen mukaan ohjaajan persoona vaikuttaa siihen, mitä kuvaaja odottaa ohjaajalta. Onko ohjaaja visuaalisesti vahva vai antaako hän enemmän kuvaajan tehdä päätöksiä kuvan suhteen? Kuvaajan työn kannalta tärkeää olisikin, että kuvaaja olisi tietoinen ohjaajan tavoitteista, kuten mitkä kohtaukset ovat elokuvan kokonaisuuden kannalta kaikista tärkeimpiä. Myös yhteiset vastualueet olisi hyvä selvittää heti tuotannon aluksi. Tehdäänkö kuvalista ohjaajan ja kuvaajan yhteistyönä vai onko se kuvaajan vastuulla? Mitä enemmän kuvaaja tietää kokonaisuudesta, sitä enemmän hän pystyy toimimaan ohjaajan toiveiden mukaisesti. (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018.)

Se mitä ohjaaja haluaa, ei välttämättä aina ole tehokkain tapa toteuttaa kohtausta tai kuvaa. Vaikka tehdäänkin taidetta, niin käytössä on silti tiettyjä ehdonalaisuuksia. Jos kuvaan halutaan jokin tietty tunnelma, niin on olemassa tiettyjä metodeja, joita voidaan hyödyntää tavoitteen saavuttamiseksi. Esimerkiksi, jos halutaan saada aikaan jännitettä, niin lähtökohtaisesti kuvaaja tietää, miten sitä rakennetaan kuvan osalta. Tärkeää on se, että ohjaaja osaa kertoa visionsa kuvaajalle, koska visiossa voi olla jokin yksityiskohta, joka voi vaikuttaa suoraan tapaan, jolla kuvaaja toteuttaa kuvan. (Esa Jussila, Haastattelu 23.4.2018.)

Heinonen huomauttaa, että mahdolliset erimielisyydet pitää selvittää jo tuotannon varhaisessa vaiheessa. Setissä ei ole enää aikaa purkaa huonoja päätöksiä ja niiden avaaminen voi vaikuttaa koko työryhmän ilmapiiriin negatiivisella tavalla. (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018.)

Jussila, Heinonen ja Ainasoja painottivat, että ohjaajalla pitäisi olla selkeä tuntemus omasta teoksestaan sekä kyky tuoda selkeästi ilmi, mitä hän haluaa tehdä. Olen samoilla linjoilla haastateltavien kanssa, sillä jos ohjaaja ei tunne omaa teostaan, niin on

eittämättä kyseenalaista, miksi hän edes toimii elokuvansa ohjaajana. Ohjaajan on tiedettävä, mitä haluaa kertoa elokuvallaan. Jussilan kanssa olen hieman eri mieltä yksityiskohdasta, jonka mukaan ohjaajan ei tarvitse olla visuaalisesti vahva. Uskon siihen, ettei ohjaajan tarvitse olla visuaalisesti yhtä vahva kuin kuvaajan. Mutta lähtökohtaisesti oletan, että ohjaajalla on myös oltava vahva näkemys visuaalisesti siitä, miltä hän haluaa elokuvansa näyttävän. Mielestäni ohjaajan ei tarvitse ymmärtää, miten visuaalisesti jokin asia X toteutetaan, mutta hänen täytyy pystyä kertomaan kuvaajalle selkeästi, mitä hän haluaa saada aikaan. Hyvät kommunikaatiotaidot varmasti kehittyvät jokaisella elokuva-alan työntekijällä ajan kanssa. Ohjaajan on aina pyrittävä siihen, että kommunikaatio toimii moitteetta jokaisen työryhmän esimiehen kanssa.

Pyysin kuvaajia pohtimaan, mikä heidän mielestään erottaa erinomaisen kuvaajan ja erinomaisen ohjaajan tavanomaisesta. Heinosen mukaan hyvä kuvaaja osaa lukea ohjaajan visiota. Kuvaaja ymmärtää tarinan ja hahmojen lisäksi sen syvempiä teemoja, joiden avulla hän pystyy toteuttamaan visuaalisesti ohjaajan ideat. Elokuvan lopputulos, jonka katsoja näkee, on kuitenkin pohjimmiltaan vain kuvaajan tulkinta ohjaajan visiosta. Hyvä kuvaaja osaa myös tehdä kompromisseja, jotka ovat toimivia kokonaisuuden kannalta. Hän hallitsee ja ymmärtää eri harmonioita, kuten valoa ja varjoa. Nämä ovat perusasioita, joita ei kuitenkaan voi pitää itsestäänselvyytenä. Hyvä ohjaaja osaa puolestaan toimia ihmisten kanssa. Hän osaa esittää tahtonsa sellaisella tavalla, että se on selkeä ja johdonmukainen. Hän osaa olla rauhallinen jopa stressaavissa tilanteissa ja osaa siirtää kiireen toisaalle. Hyvä ohjaaja osaa ennen kaikkea valita työryhmäänsä ne tekijät, joihin hän uskaltaa luottaa. Tällöin ohjaajan ei tarvitse murehtia muiden tehtävistä, vaan hän voi keskittyä omaan työskentelyynsä näyttelijöiden kanssa. (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018.)

Jussila toteaa heti, että kysymykseeni hyvästä tai huonosta kuvaajasta ei välttämättä ole yhtä vastausta. Hänen mukaansa hyvältä kuvaajalta odotetaan ennen kaikkea kykyä muuttaa käsikirjoitus toimivaksi kuvalliseksi kerronnaksi. Tämä tarkoittaa käytännössä, ettei kuvaaja keskity pelkästään yksittäisten kuvien hiomiseen valon ja esillepanon kannalta, vaan ymmärtää sen, miten elokuvakokonaisuuden useimmat kuvat toimivat ja leikkaantuvat keskenään. Hän muistuttaa, että on paljon kuvaajia, jotka tekevät kauniita kuvia, jotka kuitenkin ovat staattisen jämähäntäisiä tai pahimmassa tapauksessa ne eivät kerro katsojalle mitään uutta informaatiota. Elokuvassa kuvien tärkein tehtävä on kuljettaa tarinaa. Kuvien ei välttämättä tarvitse olla kauniita, vaan ne saattavat olla rumiakkin. Kuvien perimmäinen funktio on kertoa tarina mahdollisimman tehokkaasti.

Hyvä kuvaaja hallitsee tämän ja pitää sitä tärkeimpänä prioriteettina. Kuvaajan näkökulmasta hyvä ohjaaja tietää sekä mitä hän haluaa että mitä tekee. Jussilan mukaan hyvän ohjaajan erottaa juuri määrätietoisuuden taso. Hyvä ohjaaja tietää tarkasti, mitä hän haluaa ja se luo luottamuksen tunteen. Hyvä ohjaaja ymmärtää, että hänellä on työryhmä tekemässä elokuvaa juuri sen takia, että nämä HODit osaavat osa-alueensa paremmin kuin ohjaaja ja tästä syystä ohjaajan tulee luottaa heihin. Kyse ei ole pelkästään ohjaajan määrätietoisuudesta, sillä liika määrätietoisuus voi johtaa pätemiseen, joka on raskasta ja demoralisoivaa. On tärkeää, että ohjaajalla on balanssi ja että hän osaa kertoa HODEilleen sen, mitä hän tarvitsee ilman, että hänen tarvitsee mikromanageroida tilannetta. (Esa Jussila, haastattelu 23.4.2018.)

Ainasoja pohtii kysymystäni dokumenttielokuvan pohjalta. Hänen mukaansa hyvä kuvaaja pystyy itsenäisesti etsimään tehokkaat kuvakulmat ja sovittamaan ne tilanteeseen oman taiteellisen osaamisensa kautta. Hyvä kuvaaja osaa ottaa huomioon myös haastateltavan kohteen yllättävät liikkeet ja muut mahdolliset häiriötekijät. Ainasoja uskoo, että hyvän kuvaajan tärkein taito on ongelmanratkaisukeskeisyys. Hyvän ohjaajan Ainasoja kertoo erottavansa siitä, ettei tämä vain selkeästi kerro visiotaan, vaan osallistuu itse aktiivisesti tekemiseen ja antaa sekä omasta että muiden työskentelystä perusteltuja mielipiteitä. (Ikaros Ainasoja, haastattelu 25.4.2018.)

Jussila on kuitenkin eri mieltä asiasta. Hänen mielestään ohjaajan täytyy luottaa HODEihinsa ja antaa heille tilaa tehdä työnsä. Ohjaajan on keskityttävä omaan työhönsä eli näyttelijöihin. Hän ihmettelee, miksi ohjaajat ottavat HODEikseen ihmisiä, jotka ovat ohjaajaa heikompia omalla työalueellaan. Toisaalta hän huomauttaa, että ohjaaja, joka kuvittelee olevansa työryhmäläisiään pätevämpi tekijä, saattaa olla kuvitelmissaan väärässä. Kukaan ei voi tehdä töitä sokkona. Jos ohjaaja ei kommunikoi HODiensa kanssa, niin tuotanto saattaa olla pian tilanteessa, jossa visioita on useita. Pahimmassa tapauksessa ideat saattavat taistella toisiaan vastaan. Jos tilanteelle ei tehdä mitään, voi se johtaa siihen, että kuvausryhmä menettää kunnioituksensa ohjaajaan. Tämä tarkoittaa sitä, ettei ohjaajalla ole enää kontrollia omaan elokuvaansa. Jussila muistuttaa myös, että mikään ei ole elokuvallisesti niin opettavaista kuin epäonnistunut elokuva. Jussila perustelee kommenttiansa sillä, että kovimman palon omaan kehittämiseen ovat juurikin antaneet ne epäonnistuneet elokuvaprojektit, jolloin Jussilan on pitänyt todistaa itselleen pystyvänsä parempaan. (Esa Jussila, haastattelu 23.4.2018.)

3.2 Epäonnistumisen merkitys ja oikeus kumota toisen visiot

Niin ohjaajan kuin kuvaajankin työskentelyä varjostaa pelko epäonnistumisesta. Epäonnistuminen voi pienimmillään tarkoittaa yksityiskohtaa, jonka vain kuvaaja itse huomaa tai pahimmillaan massiivista virhettä, joka hiertää vaikkapa elokuvan kerrontaa. Minua kiinnosti kuulla kuvaajien ajatuksia epäonnistumisesta kameran takana.

Ainasoja toteaa heti, että kuvaaja voi epäonnistua työssään monella erilaisella tavalla. Epäonnistumiset voivat liittyä ammattitaidon puutteeseen, vieraaseen kuvauskalustoon tai muihin teknisiin ongelmiin. Kuvaaja voi myös mahdollisesti olla liian kokematon työskentelemään muun kuvausryhmän kanssa, jolloin tämä heijastuu esimerkiksi siinä, että kuvaaja on jatkuvasti myöhässä aikataulusta. (Ikaros Ainasoja, haastattelu 25.4.2018.)

Epäonnistumiset voivat olla myös kuvaajan ja ohjaajan välisiä. Tämä voi johtua esimerkiksi kommunikaation puutteesta. Jos kuvaaja ei ole onnistunut toteuttamaan ohjaajan visiota, niin siitä seuraa aina epäonnistuminen. Ainahan on riski, että kuvaaja ei ymmärrä ohjaajan visiota. Heinosen mielestä silloin kyse on vain siitä, että esituotannossa ei ole ollut riittävästi aikaa ohjaajan ja kuvaajan yhteiselle pohdinnalle. Heinonen uskoo, ettei silloin pelkästään ole kyse kuvaajan epäonnistumisesta. Ohjaaja kantaa vastuun siitä, että hänen visionsa ymmärretään. Kuvaaja voi myös epäonnistua itselleen asettamissa tavoitteissa, mutta lopputuloksen kannalta sillä ei välttämättä ole mitään merkitystä. Heinosen mukaan omassa työskentelyssä koetut epäonnistumiset eivät ole aina niin mustavalkoisia, ja voi olla hyvinkin mahdollista, ettei katsoja koe, että elokuvassa olisi käynyt mitään virhettä. (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018.)

Jussila puolestaan pohtii epäonnistumista, pelkän teknisten virheiden sijaan, isompana kokonaisuutena. Hänen mukaansa kuvaajan kannalta pahin epäonnistuminen on se, että kuvattu materiaali ei mitenkään palvele elokuvan tarinaa. Jussilan mukaan elokuvalla voi olla haitallista se, että kuvaajan ajatukset keskittyvät johonkin epäolennaiseen. Esimerkiksi kuvaajan turha kikkailu ja tarve luoda jotakin käsikirjoituksen ulkopuolista, joka ei liity mitenkään oleellisesti tarinaan, ovat merkkejä kuvista, jotka eivät yksinkertaisesti palvele elokuvateoksen kerrontaa. Toinen epäonnistuminen, jonka Jussila nostaa esiin, on se, ettei kuvaaja ymmärrä, millaista elokuvaa ollaan tekemässä. Tilanne jossa kuvaaja ei toimi teoksen etujen mukaan, voi johtua useista erilaisista syistä. Syy voi tietenkin olla myös se, ettei kuvaaja ole saanut

ohjaajalta tarpeeksi tietoa siitä, mitä ollaan tekemässä. Tällöin syntyy helposti väärän sävyistä kuvaa. Jos ohjaaja ei osaa puuttua tilanteeseen ajoissa, epäonnistuminen voi heijastua lopulliseen teokseen ja pahimmillaan se saattaa rikkoa koko elokuvan. (Esa Jussila, haastattelu, 23.4.2018.)

Epäonnistuminen voi olla sitäkin, ettei teknisen työryhmän dynamiikka ole toiminut hyvin. Kuvaajan epäonnistuminen voi puhtaasti olla siis henkilökemioiden epäyhteensopivuus, eikä niinkään kuvauksellinen epäonnistuminen. Jos kuvaajan ja ohjaajan henkilökemiat eivät toimi keskenään, tilanne voi johtaa siihen, ettei kuvaaja seuraa ohjaajan visiota. Tällöin voidaan todeta, että kuvaaja on epäonnistunut siinä, minkä takia hänet on pyydetty mukaan tuotantoon. (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018.)

Jussila on Heinosen kanssa samoilla linjoilla siitä, että kuvaaja on epäonnistunut, mikäli hän ei osaa kommunikoida riittävästi muun työryhmän kanssa. Kuvaajan tehtävä on suureksi osaksi kommunikaatiota ja sitä, että hän ottaa huomioon muiden osastojen tarpeita. Kuvaaja joutuu jatkuvasti kommunikoimaan valojen, gripin ja ohjaajan kanssa ja lisäksi myös lavastajan ja rekvisitöörin kanssa, koska kuvaajalla on tieto siitä, miltä kuva tulee näyttämään. Jussila kuitenkin muistuttaa, ettei kuvaajan tekninen epäonnistuminen välttämättä ole aina merkki huonosta kuvaajasta. Hänen mukaansa teknisesti huono kuva, joka palvelee elokuvaa, ei ole lainkaan niin huono kuin kaunis ja teknisesti loistava kuva, joka ei palvele elokuvaa ja sen kerrontaa. (Esa Jussila, haastattelu 24.4.2018.)

Jokaisen haastateltavani tavoin olen sitä mieltä, ettei epäonnistuminen ole ikinä yksiselitteistä. Kuvaajan tai ohjaajan epäonnistuminen voi johtua useasta eri asiasta. Syitä voivat olla liian vähäinen aika, liian kova kiire tai inhimillinen virhe, jota kukaan ei työryhmässä huomannut. Epäonnistuminen voi olla puhtaasti henkilön ajattelema oma epäonnistuminen, jolloin kukaan muu ei pidä sitä epäonnistumisena. Ohjaajana olen sitä mitä, että elokuvassa tapahtuvat virheet ovat harvemmin ainoastaan yhden henkilön syytä. Se, että virhe on päässyt tapahtumaan kertoo ennemmin siitä, että useampi työryhmän jäsen on epäonnistunut ennakoimaan mahdollista ongelmatilannetta. Useat epäonnistumiset voidaan välttää ja vielä useampiin voidaan varautua hyvällä ja kattavalla esituotannolla.

Oikeaoppisessa esituotannossa kuvaaja ja ohjaaja työskentelevät tiiviisti yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Huolimatta yhteisistä päätöksistä ja valmistautumisesta voi kuvauksissa ohjaajan ja kuvaajan välillä tulla erimielisyyksiä toimintatavasta tai

toteutuksesta. Halusin tietää, mitä mieltä kuvaajat ovat siitä, että toisen visio kumotaan täysin. Onko ohjaajalla aina valta astua kuvaajan yli? Millaisissa tilanteissa kuvaaja saa kumota tai kyseenalaistaa ohjaajan ratkaisun?

Jussila huomauttaa, että kyse on pitkälti kuvaajan ja ohjaajan välisestä dynamiikasta, sekä siitä millaisiin työtapoihin on totuttu. On olemassa tilanteita, joissa ohjaaja pyytää kuvaajalta asioita, jotka eivät yksinkertaisesti ole mahdollisia. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, ettei ohjaajan tekninen ymmärrys ole samalla tasolla kuin toteuttavan ryhmän. Tämä voi johtaa siihen, että ohjaaja vaatii aivan toteuttamiskelvottomia asioita. Jussila toteaa, että tällöin kuvaajalta jopa odotetaan, että hän kieltäytyy toteuttamasta ideaa. Ohjaaja on käytännössä kuvauspaikan esimies, mutta kun mennään kuvaan ja teknisiin aspekteihin, lähtökohta on se, että kuvaaja tietää niistä paremmin. Tällöin kuvaajan on oikeutettua astua ohjaajan yli. On myös tilanteita, joissa ohjaaja rikkoo komentoketjun ja esimerkiksi menee antamaan valomiehille suoraan käskyjä kuvaajan ja valaisijan ohi. Pahimmassa tapauksessa ohjaajan antamat käskyt voivat mennä ristiin kuvaajan ja valaisijan ohjeiden kanssa. Tämänlaisissa tilanteissa kuvaaja on veloitettu kieltämään ohjaajaa enää toimimasta niin. (Esa Jussila, haastattelu 23.4.2018.)

Jussila avaa, että ohjaaja saa kumota kuvaajan vision aina, kun tämä ei ymmärrä, mitä ollaan tekemässä tai mitä ohjaaja kovalta haluaa. Kuvamielitymykset voivat joskus olla perusteltuja myös vain ohjaajan mielitysten mukaan. Ohjaaja voi vaatia kuvaajaa tekemään kuvansisäisen korjausliikkeen vain siitäkin syystä, ettei kuvakulma miellytä ohjaajaa. Jussila kuitenkin painottaa, että kuvaajan ja ohjaajan välinen luottamus on tärkeää kaiken tekemisen kannalta. (Esa Jussila, haastattelu 23.4.2018.)

Ainasoja kokee, että kuvaaja voi kieltäytyä kuvaamasta ohjaajan visiota, mikäli tämä sotii selkeästi kuvaajan ammatillista näkemystä ja osaamista vastaan. Erityisesti hän painottaa sitä silloin, kun ohjaaja ei pysty perustelemaan metodejaan tai ohjauksellista näkökantaansa selkeästi kuvaajalle. Kuvaaja voi myös kieltäytyä kuvaamasta tilanteita, joiden kuvaaminen on paikallisessa laissa kiellettyä. Ainasoja myös kokee, että ohjaaja saa samoilla perusteilla kumota kuvaajan vision toteuttaa kuva. Ohjaaja saa kumota kuvaajan, jos tämä käyttäytyy epäammattimaisesti. (Ikaros Ainasoja, haastattelu, 25.4.2018.)

Heinonen nostaa esille kuvaajan vastuun teknisen osaston johtajana. Kuvaaja on veloitettu puuttumaan esimerkiksi työturvallisuuteen ja sen puutteisiin. Heinonen kertoo, että kuvaajan on viimeistään puututtava, mikäli joku kuvausryhmän jäsenistä

joutuu asettamaan itsensä vaaralliseen tilanteeseen tuotannon takia. Vastuu ei ole yksin kuvaajalla vaan myös muilla HODEilla, mutta kuvaajan on lähtökohtaisesti asemansa takia helpompaa puuttua epäkohtiin. Ohjaaja ei välttämättä aina kykene näkemään työturvallisuuden epäkohtia ja saattaa näin ollen toimia "visionsa sokaisemana". Jos tuotannolle ilmestyy jokin ongelma, on kuvaajan tehtävä tarjota ohjaajalle ratkaisuna vaihtoehtoinen työtapa, joka ei vaaranna työryhmää tai näyttelijöitä. Mitä paremmin kuvaaja perustelee tarjoamansa vaihtoehdon, sitä helpompi ohjaajan on hyväksyä vaihtoehtoinen ratkaisu. Ehdoton lähtökohta on se, että kenenkään turvallisuutta ei saa vaarantaa. (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018.)

Heinonen avaa myös muita esimerkkitalanteita, jolloin ohjaaja tai kuvaaja on oikeutettu kumoamaan kollegansa vision. Hänen mukaansa kuvaaja saa tiettyyn pisteeseen asti ennen kuvauksia ehdottaa vaihtoehtoisia taiteellisia ratkaisuja ohjaajalle. Kuvaajan on kuitenkin tehtävä ehdotukset hienovaraisesti ja perustellusti. Eräs tapa on haastaa ohjaaja pohtimaan, onko hänen suunnittelemansa tapa tehokkain keino toteuttaa jokin tietty kohta. Vastavuoroisesti tilanne voi joskus myös olla se, että ohjaaja lähestyy kuvaajaa ongelman kanssa. Kuvaaja on tällöin velvoitettu auttamaan ongelman kanssa. (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018.)

Heinonen uskoo myös vakaasti, että ohjaajalla on aina oikeus kumota kuvaajan tekemä päätös. Oikeudenmukainen ohjaaja kuitenkin osaa aina perustella kantansa kuvaajalle. Lähtökohta on se, että jos ohjaajalla on vahva visio, niin se pitää toteuttaa mahdollisimman hyvin. Ohjaajan täytyy olla tietoinen siitä, mitä kuvaajan päätöksen kumoaminen merkitsee. Jos tuotanto on kuvausaikataulusta myöhässä tai on menettämässä rahaa, tilanne on ohjaajan vastuulla. Hänen täytyy kantaa päätöksensä vastuu ja seuraukset. Heinosen mukaan on tärkeää, että dialogia käydään ja tilannetta kehitetään jatkuvasti. Jos ohjaaja on päätyvässä radikaaliin muutokseen, on kuvaajan ja ohjaajan hyvä siirtyä sivuun ja punnita mahdolliset seuraukset. Sama pätee myös muihin HODEihin, joiden vastuualueet ovat liitoksissa käsillä olevassa ongelmassa. Ideaali tilanteessa kaikkien näkökulmat otetaan huomioon ja sen pohjalta rakennetaan ratkaisuksi paras vaihtoehto. (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018.)

Uskon ohjaajana, että on tärkeää pitää sovituista asioista kiinni. Tietenkin kuvauksissa voi aina syntyä tilanteita, joiden vuoksi ennaltasuunniteltuja asioita täytyy muuttaa. Siitä huolimatta ohjaajan pitää ilmaista jo hyvissä ajoin kuvaajalle, mitä hän haluaa elokuvallaan kertoa. Ohjaaja ja kuvaaja ovat tästä syystä suunnitelleet yhdessä kuvallista jo esituotannossa, jotta yhteiset päätökset olisivat selvästi tarkasteltavissa ja

mahdollisesti vielä kehiteltävissä. Ohjaajan on tärkeää luottaa HODEihinsa, erityisesti kuvaajaan.

3.3 Kuvan sisäinen valtataistelu ja keinot yhteyden parantamiseksi

Käänsin keskustelun lopulta valtaan ja erityisesti valtaan kuvasta. Kokevatko kuvaajat, että ohjaajalla on ehdoton valta kuvasta vai onko kuvan päätösvalta oikeasti kuvaajalla ja ainoastaan illuusio päätöksestä ohjaajalla?

Heinonen lähtee purkamaan ajatustaan vallasta siitä lähtökohdasta, että ohjaaja tuntee oman visionsa. Kun ohjaaja luottaa työryhmäänsä, hän tietää, että kaikki kuvausryhmän jäsenet työskentelevät yhteistä tavoitetta kohti, joka on ohjaajan visio. Ohjaaja tietää, millaisen tarinan hän haluaa kertoa, hän tuntee henkilöhahmonsa tunteet ja motiivit. Hän ymmärtää teoksensa syvemmät tasot ja teemat ja tietää mitä niillä halutaan saavuttaa. Ohjaaja tuntee tarinansa paremmin kuin kukaan muu ja tietää ne tavoitteet, jota kohti hänen teoksensa pyrkii. Hän ymmärtää, miten kokonaisuus toimii ja miten erillisiltä vaikuttavat elementit nitoutuvat yhdeksi kokonaisuudeksi. Tästä huolimatta ohjaajan ratkaisut eivät aina ole ehdottomuuksia. Hyvä ohjaaja osaa ottaa huomioon työryhmänsä tarpeet ja tavoitteet. Ohjaaja pystyy vaikuttamaan kaikkeen elokuvan sisältöön, kun taas kuvaaja pystyy vaikuttamaan siihen, miten elementit esitetään. Kuvaaja vaikuttaa kerrontaan valolla, kameran liikkeillä ja linssivalinnoilla, mutta ennen kaikkea tavalla, jolla hän esittää tilanteet ja hahmot. Joka tapauksessa useamman henkilön kädenjälki näkyy elokuvan lopputuloksessa riippumatta ohjaajan tai kuvaajan panostuksesta. Tärkeämpää on se, että ohjaaja on valinnut juuri tämän työryhmän luomaan hänen visionsa henkiin. (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018.)

Heinosen suhteellisen puolueettoman vastauksen jälkeen kysyin häneltä selkeästi, uskooko hän vallan kuvasta olevan ohjaajalla vai kuvaajalla. Heinosen mukaan sillä ei ole väliä. Valta kuvasta ei ole olennaista elokuvan kerronnan kannalta. Tärkeämpää on kertoa hyvä tarina. Mikäli ohjaajan ja kuvaajan egot ovat tämän tavoitteen tiellä, on tarpeen jättää ne syrjään. Kommunikaatio ja yhteisymmärrys ovat tärkeämmässä roolissa kuin se, kuka on oikeassa. (Atte Heinonen, haastattelu 24.4.2018.)

Ainasoja näkee tilanteen erilaisena. Hän uskoo, että valta kuvasta on kiistämättä ohjaajalla. Ohjaaja vastuulla on päättää, millaista tarinaa kerrotaan ja mitkä ovat niitä tapoja, joilla elokuva esitetään katsojille. Ainasoja näkee asian olevan luonnollisesti näin,

sillä ohjaaja myös hallinnoi koko produktiota aina esituotannosta jälkituotannon viimeiseen hetkeen asti. Tämän vuoksi ohjaajalla on myös valta päättää, mitä kuvaajan on tehtävä. Ohjaajalla on selkein kuva koko tuotannosta ja visio siitä, millaisen toimivan kokonaisuuden hän haluaa lopputuloksesta. Kuvaajan tehtävä on paljon marginaalisempi, sillä kuvaaja on vastuussa vain yhdestä, vaikkakin keskeisestä osaluueesta, koko produktiossa. (Ikaros Ainasoja, haastattelu 25.4.2018.)

Jussilan mukaan valta kuvasta on tuotannosta riippuvaista. Jussila avaa, että hän on henkilökohtaisesti ollut mukana sellaisissa tuotannoissa, joissa valta kuvasta oli puhtaasti kuvaajalla. Kuvaajan näkökulmasta katsottuna tämän tyyppinen tilanne on paras mahdollinen, vaikka se tietenkin asettaa kuvaajalle vastuun elokuvan visuaalisesta kerronnasta ja tarinallisesta sujuvuudesta. Jussila ei kuitenkaan ota kantaa vallasta yleisellä tasolla, mutta myöntää, että kuvaaja on yleensä parempi määräämään kuvasta jo ihan kuvakeskeisen erikoisosaamisensa johdosta. Ohjaajalla on kuitenkin viimeinen sana siitä, mitä elokuvaan lopulta sitten päätyy. Jos kuvaaja ohjaajan kehotuksista huolimatta kuvaa kuvia, jotka eivät miellytä ohjaajaa, on todennäköistä, ettei ohjaaja halua näitä kuvia lopulliseen elokuvateokseen. Jussila kertoo myös todistaneensa tuotantoja, joissa ohjaaja yksimielisesti päättää kaiken kuvaukseen liittyvän, jolloin kuvaajasta tulee vain tekninen suorittaja. Tällöin valta kuvasta on ehdottomasti ohjaajalla. Jussila päätyy siihen, että äärimmäisyyksien kautta ajateltuna valta kuvasta on kuitenkin ohjaajalla, vaikka sen ehkä pitäisi olla kuvaajalla. (Esa Jussila, haastattelu 23.4.2018.)

Tein tietoisin valinnan, kun valitsin esittää näin provosoivan kysymyksen ohjaajan ja kuvaajan keskeisestä vallasta ja siitä, miten se jakaantuu. Minua kiinnosti nähdä, miten erilaiset kuvaajat reagoivat tilanteeseen, jossa heidän täytyy asettaa valta vain toiselle rooleista. Huomioitavaa on, että Ainasoja, jolla oli vähiten kokemusta elokuvaamisesta, oli vankasti sitä mieltä, että lopullinen päätösvalta on ohjaajalla, kun taas Jussila, jolla on kuvaajista eniten kokemusta elokuvatuotannoista, oli sitä mieltä, että valta olisi todellisuudessa kuvaajalla. Heinonen ei puolestaan uskonut valtataisteluun kuvasta ollenkaan, vaan painotti juurikin kuvaajan ja ohjaajan päätösvalan sijaan molempien osapuolien kykyä kuunnella toisiaan ja ymmärtää, että he tavoittelevat yhtenäistä tavoitetta. Olen ehdottomasti Heinosen kanssa samoilla linjoilla. Ohjaajan ja kuvaajan ei tarvitse kiistellä kuvan sisäisestä valtataistelusta. Sekä ohjaajan että kuvaajan on tärkeää kuunnella toisiaan ja korjata omaa visiotaan, mikäli siihen on tarvetta. Tulemme sokeiksi omille virheillemme varsinkin silloin, kun työskentelemme pitkään saman

projektin kanssa. Saatamme kadottaa oleellisuudet ja keskittyä turhaan yksityiskohtien hiomiseen. On muistettava, että elokuva on kollektiivinen taidemuoto ja siksi ohjaajan on tärkeää osata kuunnella niitä ihmisiä, jotka osaavat auttaa häntä saavuttamaan tavoitteensa.

Halusin vielä selvittää kuvaajilta, mitkä elementit ohjaajan ja kuvaajan yhteistyössä ovat tärkeitä. Halusin kuulla myös, olisiko heillä jotakin vinkkejä yhteisymmärryksen parantamiseksi.

Heinosen mukaan on tärkeää, että sekä ohjaaja että kuvaaja pystyvät olemaan avoimia. Jos toinen kokee, että tuotannossa on jokin uhkaava ongelma, olisi siihen hyvä puuttua mahdollisimman nopeasti. Sekä ohjaajan että kuvaajan pitää pystyä puhumaan tuotannollista huolistaan avoimesti, koska silloin ratkaisun löytäminen on helpompaa. Samalla on tärkeää käydä läpi asioita, jotka voivat aiheuttaa ohjaajan ja kuvaajan välillä kitkaa kuvauksissa. Tuotannon onnistuminen ja hyvä ilmapiiri riippuvat pitkälti siitä, millaiset tavat ohjaajalla ja kuvaajalla on toimia kuvaustilanteessa. Avoin kommunikaatio työryhmän välillä on erityisen tärkeää. Erimielisyydet täytyy keskustella auki ja toisten tarpeita on osattava kuunnella. Jos ohjaaja haluaa tehdä kaikki päätökset itsenäisesti ja mikromanageroida, niin hän riisuu samalla kuvaajalta kaiken vallan toteuttaa itseään. Toisaalta kuvaajan on myös kuunneltava ohjaajaa ja olla vastaanottavainen tämän ideoiden kanssa, ettei hän tukahduta ohjaajan visiota. Heinonen myöntää, että välillä jopa hänellä on itsellään vaikeuksia siirtää oma ego syrjään kuvaustilanteessa. Energia olisi kuitenkin järkevämpi keskittää varsinaiseen elokuvaan sen sijasta, että ohjaaja ja kuvaaja väittelevät, kuka on oikeassa kokonaisuuden kannalta olemattomasta asiasta. On tärkeää kuunnella niin itseään kuin muitakin ihmisiä. Kommunikaatio ja luottamus on toimivaa silloin, kun sekä kuvaaja että ohjaaja tuntevat itsensä tarpeelliseksi ja kokevat työskentelyn tuotannossa mielekkääksi. Tällöin syntyy luontainen tarve tehdä parhaansa elokuvatuotannon eteen. (Atte Heinonen, 24.4.2018.)

Ainasojan jatkaa Heinosen kanssa samoilla linjoilla. Hänen mukaansa kaikki on silloin kunnossa, kun ohjaajalla ja kuvaajalla on tarpeellinen olo ja työskentely koetaan mielekkääksi. Vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaidot ovat hänen mukaansa tärkeimmässä asemassa hyvän kuvaaja-ohjaajasuhteen syntymisen ja ylläpidon kannalta. (Ikaros Ainasoja, haastattelu 25.4.2018.)

Jussila toteaa jälleen, että hyvä yhteys ja siihen liittyvät asiat liittyvät pitkälle pelkästään henkilökemioihin. On olemassa niin paljon erilaisia visioita ja kerrontatapoja, joilla

ihmiset haluavat kertoa elokuvaa. Jussila uskoo, että yhteiset työtävät määrittävät pitkälle sen minkälaiset ohjaaja-kuvaajaparit päätyvät työskentelemään yhdessä. Esimerkiksi ohjaaja, joka haluaa sliipattua, kaunista ja staattista elokuvaa ei välttämättä lähde tekemään elokuvaa kuvaajan kanssa, joka haluaa toteuttaa käsivaralla gonzo-elokuvaa ja vaikka päätyisivätkin tekemään elokuvan, niin kumpikaan osapuoli ei välttämättä olisi tyytyväinen lopputulokseen. Hyvien henkilökemioiden lisäksi on tärkeää, että kommunikaatio ohjaajan ja kuvaajan välillä toimii moitteettomasti. Myös se mitä halutaan luoda ja miten se halutaan toteuttaa, on tärkeässä roolissa hyvän ohjaaja-kuvaajasuhteen ylläpitämiseksi. Jussila myöntääkin, että ohjaajan ja kuvaajan suhde kuulostaa yllättävän paljon parisuhteelta. Tiivis ohjaaja-kuvaajasuhde on parhaimmillaan ja pahimmillaan hyvin läheinen ihmissuhde, jossa molemmat joutuvat sietämään kaikki toisen osapuolen ominaisuudet ja viat. Jussila ei osaa eritellä, miten ohjaaja-kuvaajasuhdetta voitaisiin parantaa. (Esa Jussila, Haastattelu 23.4.2018.)

Elokuva on lähtökohtaisesti kanssakäymistä ihmisten kanssa. Sosiaalisten taitojen hiominen ja toisen kuunteleminen auttavat ylipäättänsä elokuvan tekemisessä, joten niitä taitoja ainakin on henkilökohtaisella tasolla mahdollista kehittää. Roolista riippumatta on tiedostettava, miten paljon pystyy haastamaan ja antamaan periksi toiselle ihmiselle. Sääntöjen täytyy tällöin olla selvät. Esimerkiksi miten paljon ohjaaja haluaa vaikuttaa kuvaan ja miten paljon kuvaaja antaa ohjaajan vaikuttaa kuvaan. Jos kuvauksissa lähdetään selvittämään epäselvillä rajoilla toisen sietokykyä, niin se ei voi aiheuttaa muuta kuin ongelmia ja skismaa ohjaajan ja kuvaajan välillä. Yleensä kuvaukset ovat jo valmiiksi niin stressaavia tilanteita, ettei sinne tarvita mitään ylimääräistä henkilökemioiden aiheuttamaa ongelmaa. Kyse on loppujen lopuksi kommunikaatiosta. Pelisäännöistä ei lähdetä keskustelemaan setissä, vaan ohjaajan ja kuvaajan on selvitettävä toistensa rajat jo ennen kuvauksia. (Esa Jussila, haastattelu 23.4.2018.)

Kun elokuvaa, tai mitä muuta tahansa taidetta tehdään yhdessä, on muistettava kunnioittaa toisten ideoita ja tilaa toteuttaa itseään. Ohjaajana uskon, että saan myös omista ideoistani enemmän irti, jos keskityn kuuntelemaan, mitä työryhmälläni on minulle sanottavaa. Vaikka idea olisi miten pieni hyvänsä, on sillä mahdollista synnyttää jokin suurempi ajatus, joka voi muotoutua isommaksi ja keskeisemmäksi teemaksi elokuvaan. Olen Jussilan kanssa samaa mieltä, että ohjaajan ja kuvaajan on hyvä luoda yhteiset pelisäännöt tuotantoa varten. Mistä asioista pidetään kiinni ja mitkä asiat ovat vielä neuvoteltavissa kuvauksissa? Ainasoja puolestaan kiteytti mielestäni hyvin sen, ettei henkilökemioita välttämättä edes tarvitse harjoitella, vaan jos ohjaajan ja kuvaajan

välinen yhteys syntyy luonnollisesti, niin miksi sitä pitäisi kehittää. Joskus elämässä asiat vain menevät omalla painollaan, niin käy myös joskus elokuvatuotannoissa. Uskon myös Heinosen tavoin, että ohjaaja ja kuvaaja ovat vastuussa hyvästä ilmapiiristä kuvauksissa. Kahden johtaja-asemassa olevan henkilön täytyy esimerkillään näyttää, miten tuotannossa asiat hoidetaan. Se takaa myös muulle työryhmälle hyvän tilan keskittyä rauhalliseen ja hyvään työskentelyyn. Egot on hyvä jättää syrjään ja keskittyä olennaiseen, tässä tapauksessa, hyvän elokuvan tekemiseen.

4 YHTEENVETO

Opinnäytetyöni tavoitteena oli haastatteluiden avulla selvittää ohjaajien ja kuvaajien välistä tehtäväjakoja ja suhdetta elokuvatuotannossa. Haastatteluissa saatiin luotua hyvää keskustelua monista eri näkökulmista ja haastattelu tutkimusmenetelmänä palveli hyvin tarkoitusta. Haastateltavien määrä oli pieni, joten aivan täydellistä yleistystä ei heidän vastauksistaan voi tehdä. Kuitenkin kolmea erityylistä, eri tasoista ja erilaisissa tuotannoissa toiminutta kuvaajaa haastatteleamalla saatiin kokoon mielenkiintoista materiaalia, jonka avulla tutkimuskysymyksiin saatiin vastauksia.

Opinnäytetyöni aikana olen ymmärtänyt sen, etteivät kuvaajat näe ohjaajan ja kuvaajan visioiden eroja valtataisteluna. Kyse on ainoastaan siitä, millä tavalla pystytään tekemään tehokkaasti ja mielenkiintoisesti hyvää ja toimivaa elokuvakerrontaa. Kuvaajat kokevat valtaa tärkeämmäksi sen, että heitä kuunnellaan ja että he saavat vaikuttaa elokuvan sisältöön omalla työskentelyllään. He toivovat, että ohjaajat kuuntelevat heitä ja ottavat huomioon heidän ajatuksensa kuvasta. Kuvaajat kaipaavat ohjaajalta tuntemusta ja vastauksia elokuvan pohjimmaisiin kysymyksiin. Näiden kysymysten avulla kuvaajat osaavat rakentaa ohjaajan vision mukaista kuvaa. Mitä enemmän kuvaaja ymmärtää elokuvan kokonaisuutta, sitä helpompi hänen on tarjota ohjaajalle vaihtoehtoja, jotka kuljettavat moitteettomasti tarinaa eteenpäin. Hyvä kuvaaja osaa tarpeen vaatiessa tehdä kompromisseja, mutta myös ohjaajan tavoin miettiä elokuvaa suurempana kokonaisuutena yksittäisten kuvien sijaan. Kuvaajat tahtovat olla ohjaajan apuna kuvavalintoja tehtäessä, sen sijaan että joutuisivat ainoastaan toimimaan ohjaajan kameraoperaattorina. Aivan kuten kenen tahansa toisenkin HODin, on myös kuvaajan tärkeä päästä jättämään kädenjälkensä valmiiseen elokuvatuotokseen.

Hyvä kuvaaja ei pelkää haasteita, mutta tiedostaa sen, että epäonnistumisen riski on aina olemassa. Hyvä kuvaaja kuitenkin tuntee ne keinot ja työtavat, joilla hän pystyy kuvaamaan ohjaajan vision mukaista ja määrätietoisesti hallittua elokuvaa. Kuvaajan onnistumisen kannalta tärkeimmät elementit ovat hyvä kuvaaja-ohjaajakommunikaatio sekä ymmärrys elokuvan teemoista. Hyvässä kuvaaja-ohjaajasuhteessa on olennaista, että toisen visiota saa kyseenalaistaa ja kehittää. Ihanteellista olisi, että ohjaajat ja kuvaajat pyrkisivät haastamaan toisiaan, jotta elokuvan kerronnallinen tehokkuus saataisiin hiottua huippuunsa. Kuvaajat tiedostavat sen, että ohjaajalla on valta sanoa viimeinen sana, mutta siihen asti ehdottomuuksista on mahdollista keskustella.

Luottamuksen toimiessa hyvässä kuvaaja-ohjaajasuhteessa spontaanit ideat ja toteutustavat voivat tuottaa hedelmällistä elokuvaa.

Lähtökohta on se, että kuvaajat ja ohjaajat katsovat elokuvaa omilla ehdollaan. He mittailevat kuvaa ja sen tehokuutta omista lähtökohdistaan. Tästä johtuen kuvaajan tai ohjaajan voi välillä olla vaikeaa nähdä tilannetta toisen osapuolen silmin. Uskon kuitenkin ohjaajana, että asettuessani toisen HODin roolin, voin löytää jonkin elokuvakerronnallisen ratkaisun ongelmaan, jota en ole osannut ratkaista ohjaajan metodeita käyttämällä. Sekä ohjaaminen että kuvaaminen ovat mielestäni ennen kaikkea ongelmanratkaisua ja tällöin kyky asettua toisen rooliin on voimavara, jota elokuvatekijöiden ei sovi unohtaa tai aliarvioida. Ongelmanratkaisussa voi yllättävän keskeistä olla se, että osaamme katsoa ongelmatilannetta myös käänteisesti. Kun osaamme katsoa ongelmaa oman näkökenttämme ulkopuolelta, voimme paremmin hahmottaa monipuolisen ja kattavan ratkaisun ongelmiin.

Opinnäytetyöhaastattelut on tehty kuvaajien kanssa, jotka ovat tehneet pääasiassa indie-elokuvatuotantoja. Haastatteluissa nousseet teemat sopivat varmasti myös kokopitkien elokuvien kuvaaja-ohjaajasuhteisiin, mutta mahdollisesti jatkotutkimusta voisi tehdä niin, että haastateltavat olisivat juurikin pääasiallisesti ammattilaistuotannossa työskenteleviä elokuvantekijöitä. Lisäksi myös useamman ohjaajan haastattelu voisi tuoda uusia näkökulmia tutkimukseen.

LÄHTEET

Kirjat

Steven d. Katz, 1991, Film directing shot by shot, Michael Wiese Productions

Kari Pirilä & Erkki Kivi, 2017, Otos elävä kuva - elävä ääni, BoD Books on demand

Internet

Imdb.com, Spartacus-elokuvan trivia osio, viitattu 29.4.2018

https://www.imdb.com/title/tt0054331/trivia?ref_=tt_trv_trv.

Elementsofcinema.com sivusto, directing basics, viitattu 29.4.2018

<http://www.elementsofcinema.com/directing/directing-basics/>.

Leffatykki.com, mitä ohjaaminen on?, viitattu 29.4.2018

<http://www.leffatykki.com/artikkelit/441537>.

Youtube.com, What is director's job? - AMC Movie News, viitattu 29.4.2018

<https://www.youtube.com/watch?v=SqhmyhR7Lyo>.

Elementsofcinema.com, What does a cinematographer do?, viitattu 29.4.2018

<http://www.elementsofcinema.com/cinematography/cinematography-basics/>.

KvaliMOTV, Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu, viitattu 30.4.2018.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html.

Digivideo.fi, Recce, viitattu 30.4.2018

<http://www.digivideo.fi/wiki/index.php?title=Recce&printable=yes>

Haastattelut

Esa Jussila, haastattelu, 23.4.2018

Atte Heinonen, haastattelu, 24.4.2018

Ikaros Ainasoja, haastattelu 25.4.2018

Haastattelukysymykset

1. Mikä on kuvaajan tehtävä?
2. Mitä kuvaajana odotat ohjaajalta?
3. Mikä erottaa hyvän kuvaajan tavanomaisesta?
4. Mikä erottaa hyvän ohjaajan tavanomaisesta?
5. Miten kuvaaja voi epäonnistua työssään?
6. Milloin koet, että kuvaaja on oikeutettu kumoamaan tai kyseenalaistamaan ohjaajan vision?
7. Milloin koet, että ohjaaja saa kumota kuvaajan vision?
8. Onko valta kuvasta ohjaajalla vai kuvaajalla? Miksi uskot sen olevan niin?
9. Mitä neuvoja sinulla on ohjaajan ja kuvaajan välisen yhteyden parantamiseksi?